Valki László
A fal, Hágából nézve

A Nemzetközi Bíróság hágai palotájából nézve az izraeli biztonsági kerítés mindenütt félelmetes betonfalnak tűnik, még ott is, ahol - egyébként a teljes hossz 97 százalékában - elektronikus jelzőrendszerrel ellátott drótkerítés. Hágából nézve a fal felépítése sérti a nemzetközi jog normáit, ezért azt le kell bontani, a kárt szenvedett palesztinokat pedig kompenzálni. Legalábbis ez állt a bíróság ENSZ-felkérésre készített, 2005. július 9-i tanácsadó véleményében.

Hágából nézve a térségben nincs polgárháború és nincsenek terroristák, a palesztinok pedig nem tesznek mást, mint hogy 37 éve legitim - tehát támogatandó - küzdelmet folytatnak önrendelkezési joguk érvényesítéséért. Hágában nem hallottak a Hamaszról, az Iszlám Dzsihádról, az Al-Aksza Mártírjai Brigádjairól, az öngyilkos robbantásokról, a gázai titkos alagutakról, a terrorista szervezeteknek juttatott külső támogatásról. Hágából feltehetően csak a - közfelfogás szerint eltúlzott - izraeli ellenlépések, a nagy tűzerejű páncélosok és harci helikopterek akciói, a célzott likvidálások, a házrombolások voltak észlelhetőek. A tanácsadó vélemény azonban sem az előbbiekkel, sem az utóbbiakkal nem foglakozott.

Hágában nem hallottak az 1993-ban megindult oslói békefolyamatról, amelynek során Izrael elismerte a Palesztin Felszabadítási Szervezetet és kötelezettséget vállalt arra, hogy csapatait kivonja a megszállt területek egy részéről, további területeket pedig a Palesztin Hatóság igazgatása alá helyez. Mindkettő megtörtént. Arról sem hallottak, hogy a felek a tervek szerint a folyamat végén megállapodást kötöttek volna a vitatott területek "állandó státusáról". Arra pedig végképp nem emlékeztek a hágai bírák, hogy Clinton elnök ennek megszövegezése céljából 2000-ben Camp Davidbe hívta Barakot és Arafatot. A palesztin vezető ott mondott nemet az addigi legnagyobb engedményeket tartalmazó izraeli kompromisszumos ajánlatra, röviddel később pedig - fogalmazzunk így - szabad utat engedett a második intifádának, az öngyilkos robbantássorozatnak. Hágából nézve csak a falat lehetett látni, a rendkívül bonyolult, a több mint fél évszázada húzódó közel-keleti konfliktus más elemeit nem. A bíróság szerint az ENSZ közgyűlése kizárólag a fal felépítésének jogkövetkezményeivel kapcsolatban tett fel kérdést, tehát neki csak arra kellett válaszolnia.

Hágából nézve Izrael a fal felépítésével nem gyakorol önvédelmet a terrortámadásokkal szemben, hanem de facto annektálja azokat a ciszjordániai területeket, amelyek a "Green Line" (az 1948-49-es háború végén kialakult fegyverszüneti vonal) és a fal nyomvonala között terülnek el. Hágából nézve Izrael egyébként sem gyakorolhatja önvédelmi jogát, mivel arra a bírák szerint az ENSZ-alapokmány 51. cikke értelmében csak egy másik állammal szemben lenne joga. Ez a cikk ugyan nem említ "másik államot", hanem általában véve a "fegyveres támadás" elleni védekezés jogáról szól, a bírák azonban máshogyan vélték. Saját értelmezésüket nem indokolták. Voltaképpen azt állították tehát, hogy Izraelnek a nemzetközi jog nem ad felhatalmazást az önvédelemre a palesztin terrorszervezetekkel szemben. A bírák figyelmen kívül hagyták azt a tényt, hogy azokon a területeken, amelyeken a falat már

megépítették, megszűntek az öngyilkos robbantások. A bírák emellett nem hittek az izraeli kormánynak, amely kijelentette, hogy az állandó státusról szóló megállapodás megkötése után a falat részben vagy egészben kész lebontani, vagy nyomvonalát megváltoztatni. A bírák szerint Izrael ellenőrzést gyakorol a megszállt területek felett, következésképpen más, "a nemzetközi joggal összeegyeztethető" módon is meg tudná védeni saját polgárait. Hogy miként, azt nem mondták meg.

Az ENSZ-közgyűlés úgy vélte, hogy a fal ügyében joga van tanácsadó véleményt kérnie a bíróságtól, az utóbbi pedig arra a következtetésre jutott, hogy joga és egyben kötelessége is eleget tennie ennek a kérésnek. A bíróság ezzel harmadízben tért el jogelődjének, az Állandó Nemzetközi Bíróságnak még a húszas években megfogalmazott, kétségkívül helyes állásfoglalásától. A jogelőd annak idején Kelet-Karélia státusának ügyében kimondta: ha a kérelem valamilyen államközi jogvitával kapcsolatos, vélemény csak az érintettek beleegyezésével adható. Ellenkező esetben ugyanis a bíróság megkerülné azt az alapvető nemzetközi jogi elvet, melynek értelmében szuverén államok jogvitáit bírói szerv csak az érdekeltek egyetértésével vizsgálhatja. A mostani bíróság magyarázatként csak egy saját korábbi, 1950-ben adott tanácsadó véleményében foglaltakra hivatkozott, miszerint az ilyen vélemény úgysem kötelező, így az nem érinti a felek jogi helyzetét és szuverenitását. A bíróság bővebben sem akkor, sem most nem indokolta álláspontját. Hágából tehát csak 1950-ig lehetett visszatekinteni, a húszas évekig már nem.

Ami a fallal kapcsolatos vita érdemi részét illeti, Hága tulajdonképpen egyedül azt vizsgálta, hogy Izrael jogosan tartja-e ellenőrzése alatt Ciszjordániát. Ennek megítélésénél azokat az ENSZ-határozatokat vette figyelembe, amelyek elítélték Izraelt Ciszjordánia, a Sínai-félsziget és a Golán-fennsík 1967-es megszállása miatt. Valóban, az ENSZ szervei - köztük a Biztonsági Tanács - kezdettől fogva tiltakoztak a megszállt területek megtartása, Kelet-Jeruzsálem státusának megváltoztatása, valamint a ciszjordániai zsidó települések létesítése ellen. A bíróság felidézte a BT 1967-ben hozott, 242. határozatát, amely felszólította az érintett országokat, hogy az általa meghatározott feltételek alapján állítsák helyre a békét a Közel-Keleten. A feltételek között egyaránt szerepelt az izraeli csapatok kivonása a megszállt területekről és Izrael létének elismerése, valamint az izraeli hajók előtt addig elzárt Szuezi-csatorna és az Akabai-öböl megnyitása.

Hágában nem számított az, hogy időközben már történt egy és más a határozat végrehajtása érdekében. Izrael 1974-ben csapatszétválasztási egyezményt kötött Szíriával, 1979-ben pedig békeszerződést Egyiptommal. Az utóbbiban a felek kölcsönösen elismerték egymást. A szerződés előírásainak megfelelően az izraeli csapatok kivonultak a Sínai-félszigetről, az izraeli hajók pedig ismét használhatták az említett nemzetközi vízi utakat. Hága nem vette figyelembe azt sem, hogy Izrael 1994-ben Jordániával is aláírt egy békeszerződést, amely szintén tartalmazta a kölcsönös elismerésre vonatkozó formulát és meghatározta a két fél között húzódó határokat. (Jordánia egy jövendő palesztin állam javára még 1988-ban lemondott Ciszjordánia területéről.) Végül azt sem vette figyelembe, hogy az oslói folyamat keretében Izrael és a PFSZ között több megállapodás is született, amelyek kezdetben azt a reményt keltették, hogy a konfliktus békés úton oldódik meg. Más szóval a bíróság nem vette komolyan azt a többször kinyilvánított izraeli szándékot, hogy az 1967-es háború után

kialakult helyzetet az érintett államokkal, illetve a palesztinokkal kötendő megállapodásokkal szeretné rendezni. Legfőképpen azonban azt nem akarta észrevenni, hogy a térség több arab hatalma és a palesztinok túlnyomó része mindmáig nem nyugodott bele az izraeli állam létezésébe.

A bíróság így szabatos jogi szaknyelven valójában politikai állásfoglalást fogalmazott meg. Ellene a tizenöt bíróból csak egy, az amerikai Thomas Buergenthal szavazott.

Ezek után a New York-i ENSZ-palotából nézve is egyszerűvé vált a helyzet. Kézhez véve a tanácsadó véleményt, a közgyűlés sietve, július 20-án hozott - nem kötelező - határozatában jogellenesnek nevezte Izrael magatartását, követelte a fal lebontását és a palesztinoknak okozott károk megtérítését. Sorrendben ez volt a 323. határozata, amely elítélte az izraeli politikát, miközben arab országot még soha, egyetlen esetben sem marasztalt el. A júliusi határozat mellett az ENSZ tagjainak túlnyomó többsége - közte az Európai Uniónak mind a 25 tagállama - szavazott. Itt tart most a nemzetközi közösség a véres közel-keleti konfliktus megoldása érdekében tett hathatós erőfeszítéseiben.

(Első közlés: *Élet és Irodalom*, XVIII. évf., 33. sz., 2004. augusztus 13.)